

ЛІТЕРАТУРА

1. Днепров Э. Д. Современная школьная реформа в России / Э. Д. Днепров. – М.: Наука, 1998. – 163 с.
2. Закон України «Про дошкільну освіту». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=111>.
3. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. за № 24002-111. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=10>.
4. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 29. – С. 76–83.
5. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=12>.
6. Концепція державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року // Дошкільне виховання. – 2010. – № 9. – С. 3–4.
7. Крамская В. В. Предупреждение развития начальных проявлений хронической усталости у детей младшего школьного возраста средствами физического воспитания: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / В. В. Крамская. – Краснодар, 2010. – 24 с.
8. Лубышева Л. И. Концепция формирования физической культуры человека / Л. И. Лубышева. – М.: ВНИИФК, 1992. – 120 с.
9. Лясота Т. І. Підвищення адаптаційних можливостей дітей 6–7 років до умов навчання в початковій школі засобами фізичного виховання: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.02 / Т. І. Лясота. – К., 2012. – 21 с.
10. Мицкан Б. М. Порівняльна характеристика фізичної працездатності дітей шестирічного віку різного типу соціалізації / Б. Мицкан, Л. Ковальчук // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: зб. наук. Праць – Рівне, 2006. – Вип. III. – Ч. I. – С. 163–165.
11. Москаленко Н. В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів: автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.02 / Н. В. Москаленко. – К., 2009. – 42 с.
12. Пангелова Н. С. Теоретико-методичні засади формування гармонійно розвиненої особистості дитини дошкільного віку в процесі фізичного виховання: автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. вих. та сп.: 24.00.02 / Н. С. Пангелова. – К., 2014. – 39 с.
13. Поташнюк І. В. Школа сприяння здоров'ю: теорія, практика, методи дослідження: монографія / І. В. Поташнюк. – Луцьк: Надтир'я, 2006. – 144 с.
14. Столяров В. И. Содержание и структура физкультурно-спортивного воспитания детей и молодежи: монография / В. И. Столяров, С. А. Фирсин, С. Ю. Баринев. – М.: Наука, 2012. – 268 с.
15. Трачук С. В. Моделювання режимів рухової активності молодших школярів у процесі фізичного виховання: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.02 / С. В. Трачук. – К., 2011. – 18 с.
16. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідемічну ситуацію, 2011 рік. – К., 2012. – 358 с.

УДК 373.31: 371.31

І. І. ЖАРКОВА

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

Висвітлено проблему формування предметної природознавчої компетентності учнів початкової школи – особистісного утворення, що характеризує здатність учня вирішувати доступні соціально й особистісно значущі практичні та пізнавальні проблемні завдання, пов'язані з реальними об'єктами природи в сфері відносин «людина – природа». Розглянуто сутність проектної технології, поетапність планування змісту та ходу навчального проекту. Проаналізовано особливості використання вказаної технології в процесі формування предметної природознавчої компетентності молодших школярів.

Ключові слова: компетентність, предметна природознавча компетентність, проектна технологія.

ФОРМИРОВАНИЕ ПРЕДМЕТНОЙ ПРИРОДОВЕДЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ПУТЕМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРОЕКТНОЙ ТЕХНОЛОГИИ

Представлена проблема формирования предметной природоведческой компетентности учащихся начальной школы – личностного образования, которое характеризует способность ученика решать доступные социально и личностно значимые практические и познавательные проблемные задания, связанные с реальными объектами природы в сфере отношений «человек – природа». Рассмотрены сущность проектной технологии, поэтапность планирования содержания и хода учебного проекта. Проанализированы особенности использования указанной технологии в процессе формирования предметной естественнонаучной компетентности младших школьников.

Ключевые слова: компетентность, предметная природоведческая компетентность, проектная технология.

I. I. ZHARKOVA

FORMATION OF THE NATURE STUDY COMPETENCE OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN BY MEANS OF PROJECT-BASED TECHNOLOGY

The article is devoted to the problem of junior school pupils' nature study competence formation. The discussed phenomenon is referred as a personal formation that characterizes the pupil's ability to solve affordable, socially and personally meaningful, practical educational problem tasks related to the real objects of nature in the sphere of relations «man — nature». The essence of the project-based technology, step-by-step planning of content and maintenance of educational process are considered. The main features of the technology usage are analysed in the process of junior school pupils' nature study competence formation.

Keywords: competence, nature study competence, project-based technology.

Освітній процес у сучасній початковій школі ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти. Протягом навчання в початковій школі учні повинні оволодіти ключовими компетентностями, які передбачають їх особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток, формуються на міжпредметній основі та є інтегрованим результатом предметних і міжпредметних компетенцій. Згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти (2011 р.) однією з таких компетентностей є предметна природознавча компетентність [1].

Освітня галузь «Природознавство» передбачає формування цієї компетентності шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу, способів навчально-пізнавальної діяльності, розвитку ціннісних орієнтацій у різних сферах життєдіяльності людини та природоохоронної практики.

Значні можливості у формуванні предметної природознавчої компетентності учнів початкової школи має використання у навчально-виховному процесі проектно-технології. Завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку ця технологія спрямована на формування в учнів природничих знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою і на формування у них предметних умінь та навичок.

Мета статті – розкрити особливості використання проектно-технології в процесі формування предметної природознавчої компетентності молодших школярів.

Проектна технологія відома з початку ХХ ст. Тоді вона мала назву «метод проектів» і розвивалася в межах гуманістичного напрямку в філософії та освіті, розробленого Дж. Дьюї. Вчений пропонував будувати навчання на активній основі, через практичну діяльність учня, що відповідає його особистій зацікавленості в певній галузі знань. Відповідно до цього весь навчально-виховний процес організовується на основі самостійного вирішення дитиною завдань, які виникають у її практиці [6, с. 56].

На основі концепції прагматизму Дж. Дьюї його послідовники В. Кілпатрік і Ф. Паркер розробили «проектну систему навчання». Вона передбачала активну пізнавальну діяльність учнів на основі їхньої спільної пошукової діяльності в процесі роботи над проектом, який спрямовано на вирішення конкретної практичної проблеми (соціальної, побутової, виробничої). Основним мотивом такої діяльності для учнів стає не процес пізнання, а намагання вирішити конкретну проблему, розробити необхідні рекомендації, які будуть використані на практиці. При цьому цінність проекту визначається його освітнім, розвивальним і виховним потенціалом, тобто можливістю залучити учнів до найрізноманітніших видів діяльності, які забезпечують розширення їхнього кругозору, життєвого досвіду та оволодіння різними способами творчої, дослідницької діяльності.

Окрім США, проектна технологія успішно впроваджувалася в школах багатьох держав. Зокрема, у Великій Британії, Німеччині, Італії, Бельгії, Фінляндії та інших країнах Європи вона набула великої популярності завдяки раціональному поєднанню теоретичних знань з їх практичним застосуванням для вирішення певних проблем навколишнього середовища у спільній діяльності учнів.

Однак за наявності позитивних сторін метод проектів мав і слабку сторону – за надмірного захоплення прагматичною спрямованістю навчання було знижено загальний теоретичний рівень освіти. Саме це призвело до «розчарування» педагогів у цьому методі в середині ХХ ст.

Проте останнім часом у зв'язку зі становленням парадигми особистісно орієнтованої освіти проектна технологія переживає друге народження як ефективне доповнення до інших педагогічних технологій, що сприяють становленню особистості.

На сучасному етапі розвитку освіти проблему використання проектної технології вивчають як зарубіжні, так і вітчизняні вчені: Л. Байдурова, В. Гузєєв, Л. Забродська, Н. Котелянець, А. Лебедева, О. Онопрієнко, О. Пехота, Є. Полат, О. Пометун, С. Тюрберг, Л. Хоружа, А. Цимбалару, І. Чечель та ін. Їхні дослідження присвячені теоретичним засадам використання проектної технології в школі, її функціям, обґрунтуванню умов реалізації проектної технології на практиці та розробці методичних рекомендацій для її впровадження. Вчені зазначають, що в основу вказаної технології покладено ідею, яка виявляє сутність поняття «проект» (англ. – задум, план), його спрямованість на результат, який можна отримати за умови вирішення тієї чи іншої практично або теоретично значущої проблеми. Результат можна побачити, продумати, використати в реальній практичній діяльності. Тому необхідно навчити дітей самостійно мислити, знаходити й вирішувати проблеми, використовуючи знання з різних галузей науки, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, прогнозувати результати і можливі наслідки різних варіантів вирішення завдання.

У більш широкому значенні під проектом розуміють обґрунтовану, сплановану й усвідомлену діяльність, яка спрямована на формування в школярів певної системи умінь:

- дослідницьких (генерувати ідеї, вибирати кращі рішення);
- інформаційних (самостійно виконувати пошук необхідної інформації, аналізувати її, виявляти, якої інформації чи яких умінь не вистачає);
- комунікативних (обговорювати проблему, формулювати власну точку зору, обґрунтовувати власну думку, доповідати перед аудиторією, відповідати на запитання, використовувати різні засоби наочності, демонструвати артистичні здібності);
- соціальної взаємодії (співпрацювати в процесі навчальної діяльності, надавати допомогу товаришам і приймати допомогу від них, слідкувати за ходом спільної роботи, спрямовувати її в потрібне русло);
- оцінних (оцінювати хід і результат своєї діяльності та діяльності інших);
- рефлексивних (відповідати на запитання: «Чого я навчився?», «Чого необхідно навчитися?», визначати свою роль у колективній справі);
- менеджерських (проектувати процес, планувати діяльність, приймати рішення, розподіляти обов'язки).

Проектна технологія завжди зорієнтована на самостійну діяльність учнів (індивідуальну, парну, групову), яку вони виконують у відведений для цього час (від кількох хвилин на уроці до кількох тижнів удома). Найчастіше тематика навчальних проектів визначається практичною

значущістю питання, його актуальністю, а також можливістю його вирішення шляхом застосування знань учнів з різних галузей наук, що вивчаються в початковій школі.

Проектна діяльність у початковій школі дуже перспективна, оскільки в ній кожен учасник не втрачає статусу активної діючої особистості, намагається спробувати власні сили, працюючи самостійно чи в групі, застосувати набуті знання в новій навчальній ситуації, вчитися презентувати результат своєї роботи. Працюючи над проектом, учні спілкуються, співпрацюють і допомагають один одному, розвивають розумові та комунікативні уміння. Цей вид діяльності сприяє здійсненню диференціації та індивідуального підходу під час вивчення й закріплення нового навчального матеріалу в класах, де навчаються учні з різними рівнями навчальних досягнень.

У чинній навчальній програмі з природознавства для 1–4 класів (2012 р.) значна увага приділяється проектній технології. Зокрема, з 1 класу школярі залучаються до проектної діяльності. Програмою передбачено виконання таких проектів: «Як облаштувати джерело?», «Мое улюблене місце відпочинку на природі в місті (селі)» (1 клас); «Будьмо знайомі! (Походження назв рослин і тварин)», «Як готуються до зими бджоли?», «Не зривай первоцвітів», «Квіти в моєму житті», «Лісова аптека», «Книга скарг природи» (2 клас); «Виявлення пилу в повітрі та встановлення джерел його забруднення», «Захисти природу», «Як тварини дбають про своє потомство» (3 клас); «Вивчення небесних тіл за допомогою наземних телескопів та космічних апаратів», «Речовини навколо нас» (4 клас) [5, с. 189–203]. Ці проекти учні виконують на уроках природознавства у формі колективних творчих справ. Усі запропоновані проекти мають, як правило, інтегрований зміст і короткотерміновий характер. Тривалість виконання проекту обмежується одним уроком (можливо спареними уроками) або 1–2 тижнями в режимі урочно-позаурочних занять. За домінуючим методом або видом діяльності ці навчальні проекти поділяються на дослідницькі, творчі, сюжетно-ігрові та інформаційні.

Для ефективного використання проектної технології на уроках природознавства в початковій школі необхідно дотримуватися таких умов:

- наявність значущих дослідницьких проблем чи завдань, для вирішення яких потрібні інтегровані знання і дослідницький пошук;
- практична, теоретична, пізнавальна значущість результатів проекту;
- самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність учнів;
- визначення кінцевої мети проекту;
- визначення знань із різних галузей науки, необхідних для роботи над проектом;
- структурування змістової частини проекту (із зазначенням поетапних результатів).

Г. Селевко зазначає, що планування змісту та ходу навчального проекту вчителю доцільно здійснювати за такими етапами: організація проекту; планування проекту; реалізація проекту; підсумок проекту [9, с. 148].

Розглянемо особливості кожного етапу.

На першому етапі, який передбачає організацію роботи над проектом, учитель початкової школи визначає його вид, обирає тему і формулює дидактичну мету, тобто працює без залучення дітей. Визначившись із видом навчального проекту, вчитель добирає відповідну тему. Під час формулювання теми Л. Забродська, О. Онопрієнко, А. Цимбалару та Л. Хоружа рекомендують орієнтуватися на такі критерії: чи по-справжньому захопить учнів пропонований проект; чи матиме він практично або соціально значущий результат; чи призведе виконаний проект до подальшої серії проектів [2, с. 164].

Найчастіше вчителі формулюють тему, враховуючи навчальну ситуацію з певних предметів, власні професійні інтереси та здібності учнів. Якщо проектна діяльність уже стала зрозумілою та прийнятною для молодших школярів, вони можуть запропонувати власні теми, керуючись не лише пізнавальними, а й творчими або прикладними потребами.

Важливу роль під час організації навчального проекту відіграє формулювання мети в освітньому, розвивальному, виховному та соціалізуючому аспектах.

Освітній аспект передбачає:

- створення в учнів образу цілісного знання;
- підвищення мотивації учнів для отримання нових знань;

- вивчення основних методів наукового пізнання (висунути й обґрунтувати задум, самостійно поставити і сформулювати завдання проекту, знайти метод аналізу ситуації);
- формування вміння пропонувати теми (підтеми) проектів, висувати, аргументувати й захищати свої ідеї;
- ознайомлення із способами роботи з інформацією;
- формування навичок самоорганізації (планувати діяльність, програмувати дії, коригувати етапи та способи діяльності).

Розвивальний аспект передбачає розвиток:

- дослідницьких і творчих здібностей особистості, критичного мислення;
- навичок аналізу та рефлексії (встановлення причинно-наслідкових зв'язків, визначення істотних ознак з орієнтацією на поставлену мету, моделювання конкретного чи абстрактного продукту);
- уміння визначати власну позицію, планувати свою роботу і час;
- комунікативних умінь та навичок;
- уміння презентувати результати своєї роботи.

Виховний аспект передбачає виховання:

- значущих загальнолюдських цінностей;
- почуття відповідальності, самодисципліни й самоорганізації;
- бажання виконати роботу якісно.

Соціалізуючий аспект передбачає:

- вироблення власного погляду на події;
- усвідомлення значення спільних зусиль, роботи в групі;
- застосування особистого досвіду та узгодження його з науковим змістом проекту;
- стимулювання учнів до самооцінної освітньої діяльності;
- формування та розвиток здібностей організовувати творчість інших.

На етапі «Планування проекту» учні за допомогою вчителя обирають теми індивідуальних проектів, мету і провідну проблему, яку вирішуватимуть, обговорюють можливі шляхи її вирішення і визначаються з формою презентації результатів. За потреби діти об'єднуються в творчі групи. Ініціатива має переходити до учнів, адже виконання ними певних завдань за вказівкою вчителя може не збігатися з їхніми власними нахилами та бажаннями. В такому разі робота буде розглядатися як засіб отримання оцінки або як можливість якось заповнити час. Коли ж мету ставлять самі учні, то найчастіше вони творчо підходять до її реалізації. У такий спосіб вони отримують можливість усвідомлено організовувати власну діяльність, виявляти свою індивідуальність і, відтак, розвивати особистість.

Формулюючи провідну проблему індивідуальних проектів, учні мають насамперед з'ясувати, що їх цікавить у певному об'єкті або що вони хочуть про нього дізнатися. Допоміжними можуть бути, зокрема, такі запитання:

- Як використовується цей об'єкт? Як виконує свої функції? Які незвичні функції міг би виконувати?
- Що можна змінити, аби покращити об'єкт?
- Що на цей об'єкт впливає добре, а що – погано? Як змінити цей вплив?
- Яке походження в об'єкта?
- Як цей об'єкт змінювався з часом? Яким би міг стати в майбутньому?
- З якими об'єктами він схожий? Чим відрізняється від інших?
- Де може перебувати об'єкт? тощо.

Визначивши основну проблему, учні колективно обговорюють шляхи її вирішення. Тобто здійснюється планування пошукової діяльності учнів, характер якої залежить від підвиду проекту за предметно-змістовою галуззю.

На цьому ж етапі вчитель визначає критерії оцінювання проектної діяльності. Беручи до уваги те, що провідною метою проектної технології є самоствердження учня, зміцнення або підвищення його суспільного статусу, сприйняття та визнання його суб'єктивного досвіду, оцінка проекту повинна мати вербальний стимулюючий характер. Як зазначає О. Онопрієнко, орієнтовні критерії оцінювання проектної діяльності молодших школярів можуть бути такими:

активність кожного учасника проекту відповідно з його можливостями; колективний характер прийнятих рішень; характер спілкування та взаємодопомоги; глибина розкриття проблеми; використання інформації з різних галузей знань; естетичне оформлення результату, його практична значущість; вміння презентувати проект [7, с. 62].

На етапі «Реалізація проекту» молодші школярі за допомогою вчителя визначають послідовність запитань, на які потрібно буде відповісти під час самостійного дослідження, тобто складають індивідуальний план. Між учасниками проекту розподіляють обов'язки щодо пошуку та обробки інформації. Вчитель займає позицію консультанта, а за потреби – координатора, і спрямовує пошукову діяльність учнів в оптимальному напрямку.

Самостійна пошукова робота учнів здійснюється за таким алгоритмом: виявлення та формулювання проблеми; з'ясування незрозумілих питань; висунення гіпотези, планування навчальних дій; збір фактів, спостережень, доказів; аналіз та узагальнення зібраних даних; виконання творчої роботи; перевірка гіпотези і формулювання висновків [3, с. 57].

Планування пошукової діяльності учасників навчального проекту на третьому етапі залежить від об'єкта дослідження. Якщо об'єктом є певний предмет (наприклад: «Умовні позначення на карті (рівнини, гори, водойми)», «Водойми України»), то учні обмірковують: що з цим предметом можна робити, як використовувати, як його пізнавати; яку інформацію про нього потрібно зібрати, як її обробити й узагальнити; як цей предмет можна змінити, покращити; як презентувати результат проекту.

Якщо об'єктом дослідження є інформація (наприклад: «Мое улюблене місце відпочинку на природі в місті (селі)», «Як готуються до зими бджоли?»), то учні знаходять відповідь на основне запитання: «Що ми хочемо дізнатися про певний об'єкт?». Така діяльність має переважно пізнавальний характер.

Якщо об'єкт дослідження – проблема (наприклад: «Із чого виробляють папір?», «Як економно використовувати воду вдома?»), то обирається ситуація або об'єкт, з яким вона пов'язана. Учні знаходять відповіді на такі запитання: «Що нас не задовольняє?», «Що нам заважає?», «Що хотіли б покращити?», «Якою є позиція інших людей щодо цієї проблеми?». Під час дослідження проблеми спочатку з'ясовують її сутність, а потім розробляють і реалізують варіанти щодо вирішення.

Якщо об'єктом дослідження є конкретна справа (наприклад: «Виявлення пилу в повітрі та встановлення джерел його забруднення»), то насамперед з'ясовують її корисність. Не заглиблюючись у дослідження проблеми, плануються дії щодо виконання цієї справи. Така діяльність має переважно організаційний характер.

Вид освітнього продукту залежить від теми проекту і характеру провідної діяльності. Результатами проектної діяльності молодших школярів на уроках природознавства можуть бути: фотоальбом, журнал, книжка-розкладка, макет, модель, наочні посібники, плакат, план, серія ілюстрацій, казка, довідник, стіннівка, комп'ютерна презентація.

На етапі «Підсумок проекту» учні оформляють і готують до публічної презентації результати проектної діяльності.

Під час публічної презентації проекту його учасники ознайомлюють присутніх із поставленими завданнями; розповідають, що нового дізналися і навчилися; демонструють результат своєї діяльності; доводять його цінність; діляться власними враженнями. На цьому етапі оцінювання проектної діяльності здійснюється в такий спосіб: учні оцінюють роботу кожного учасника творчої групи, а вчитель оцінює діяльність групи. Для оцінювання виконаних проектів доцільно визначити кілька номінацій, щоб перемогла кожна група. Наприклад, номінації можуть бути такими: «Пізнавальний проект», «Корисний проект», «Пам'ятний проект», «Яскравий проект», «Оригінальний проект», «Дружній проект» та ін.

У психолого-педагогічних дослідженнях [3; 6; 7; 9] виокремлені основні позитивні сторони використання проектної технології: учні перебувають у центрі уваги, надається допомога в розвитку їхніх креативних здібностей; кожен учень може навчатися відповідно до свого рівня розвитку, оскільки використовується індивідуальний темп роботи над проектом; розвиток основних психічних і фізіологічних процесів; високий рівень мотивації; глибоке засвоєння знань, оскільки навчальний предмет побудований на основі логіки.

Разом з тим у проектній технології існують обмеження, зумовлені труднощами її використання в початковій школі, зокрема: недостатні уміння учнів займатися дослідницькою діяльністю; низька мотивація вчителів до використання проектно-технології; неточність визначення результатів проекту. Найбільші труднощі у молодших школярів під час проектно-технологічної діяльності викликає збір та обробка інформації, адже розробка проекту потребує знань, що виходять за межі шкільної програми. Оскільки досвід роботи з інформаційними джерелами у дітей недостатній, то вчитель має координувати цей процес.

Не зважаючи на зазначені недоліки, проектна технологія відіграє важливу роль у процесі формування предметної природознавчої компетентності молодших школярів. Вона дозволяє формувати особистісні якості, що розвиваються лише в діяльності і не можуть бути засвоєні вербально. В ході роботи над проектом діти набувають досвіду індивідуальної самостійної діяльності. Така робота стимулює учнів до вирішення проблем, які вимагають володіння певною системою знань; розвиває критичне мислення; в учнів формуються навички роботи з інформацією; вони вчаться вирішувати пізнавальні завдання в співробітництві. Крім того, робота над навчальним проектом – це можливість для учня максимально розкрити власний творчий потенціал.

Загалом використання проектно-технології на уроках природознавства в початковій школі сприяє формуванню в учнів інтегрованих природничих знань та предметних умінь, передбачених чинною навчальною програмою, та вихованню в них самостійності в оволодінні знаннями, розвитку пізнавального інтересу і ключової компетентності уміння вчитися.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/general-secondary-education/state_standards/
2. Забродська Л. М. Інформаційно-методичне забезпечення проектно-технологічної діяльності вчителя: наук.-метод. посібник; за ред. А. Д. Цимбалару, О. В. Онопрієнко / Л. М. Забродська, О. В. Онопрієнко, А. Д. Цимбалару, Л. Л. Хоружа. – Харків: Вид. група «Основа», 2007. – 208 с.
3. Землянская Е. Н. Учебные проекты младших школьников / Е. Н. Землянская // Начальная школа. – 2005. – № 9. – С. 55–59.
4. Килпатрик В. Х. Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе; пер. Е. Н. Янжул / В. Х. Килпатрик. – Л.: Изд-во Брокгауз-Ефрон, 1925. – 43 с.
5. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1–4 класи. – К.: Вид. дім «Освіта», 2012. – С. 186–203.
6. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учебное пособие; под ред. Е. С. Полат / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров. – М.: Академия» 1999. – 224 с.
7. Онопрієнко О. В. Управління проектною діяльністю молодших школярів / О. В. Онопрієнко // Навчання і виховання учнів 4 класу: метод. посібник для вчителів; упоряд. О. Я. Савченко. – К.: Початкова школа, 2005. – С. 53–64.
8. Освітні технології: навч.-метод. посібник / за ред. О. М. Пехоти. – К.: АСК, 2002. – 255 с.
9. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2-х т. / Г. К. Селевко. – М.: Народное образование, 2005. – Т. 1. – 556 с.

УДК 373.3.016:796

М. В. ПРОЗАР

АДАПТАЦІЯ УЧНІВ ПЕРШИХ КЛАСІВ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Представлено результати дослідження адаптаційних можливостей (соціальних і психологічних) учнів перших класів до навчальної діяльності у загальноосвітньому навчальному закладі (ЗНЗ). Використовуючи методи дослідження, проведено однорічний констатувальний експеримент, в якому взяли участь учні перших класів ЗНЗ № 13 і 14 м. Кам'янець-Подільський Хмельницької області, котрі були відібрані методом випадкової вибірки. Встановлено, що умови життєдіяльності 6-річних дітей в зв'язку з початком навчання у ЗНЗ не сприяють утворенню в них адекватної адаптації: на початку